

Nové a kauzalita / Kauzalita a nové

Pokud pod termínem „nové“ nemyslíme (redukcionistická) pouhou nahodilou sestavu nějakých prvků, jaká se ještě (s největší pravděpodobností -!) nikdy nevykytla, takže se asi vyskytuje „poprvé“, musíme jako „nové“ označit vše, co nelze odvodit z nějaké příčiny (nebo z nějaké skupiny příčin; s tím však je spojen nevyřešený problém). To by tedy znamenalo, že vskutku nové může být jen to, co nemůže vzniknout z tzv. příčin. A dále: proti kauzalizmu (pankauzalizmu) to představuje koncepci, která vedle tzv. příčin jakožto existujících jsoucenc, která předcházejí následku, docela vážně počítá také s tím, že existují následky, které samy z ničeho předchozího nevyplývají, ale tím, že samy vznikají, proměňují některá antecedentia v tzv. „příčiny“, tj. že někdy teprve „následky“ mohou vyvolat tzv. příčiny, neboli stát se teprve jakožto „jsoucí“ „příčinami“ oněch tzv. příčin. Z dosavadního tradičního hlediska by to muselo být vysloveno tak, že někdy následky mohou předcházet příčinám, nebo jinak, že některé skutečnosti se mohou „objevit“, „vyvstat“, „vzniknout“, „enervovat“, „vynořit se“ bez příčin resp. bez dostatečné příčiny (neboť je-li soubor nějakých tzv. „příčin“ neschopný vyvolat příslušný následek, přestávají takové „příčiny“ mít v tradičním pojetí charakter příčin a stávají se pouhým „podmínkami“, bez nichž třeba onen vznik určitého „nového“ není myslitelný). – Dalším krokem v této úvaze by bylo rozlišení příčinného (kauzálního) vztahu, při němž k ničemu novému nedojde, takže novost je pouze subjektivním dojmem a de facto mýlkou, omylem, od „příčinného“ vztahu, v němž se vskutku něco nového objeví (i když to má třeba některé nutné podmínky, bez nichž by se to objevit nemohlo). Pak je třeba se tázat, kde se v takovém případě (pokud se vůbec může opakovat) bere ta „ingredience“, jež je nepřevoditelná na žádnou z oněch nutných podmínek, a jež se zároveň neidentifikovatelná s ničím předchozím, tedy již dříve „jsoucím“. Po mém soudu lze tuto problematiku řešit tím způsobem, že prostě zavrhneme a necháme zcela stranou pojetí, jako by něco mohlo být příčinou něčeho jiného, a že celý vztah obrátíme tak, že vedle pouhé setrvačnosti (kdy k ničemu novému nedochází, ale vše zůstává při starém, i když se to někdy může jevit jako vznik něčeho „nového“) se jakákoli podmínka může stát (skutečně, nejenom zdánlivě) příčinou pouze na základě reakce tzv. následku (následku, který je skutečně a nejenom zdánlivě něčím novým, co tu dříve nebylo a prostě ani být nemohlo (neboť to nebylo „obsaženo“ v příčinách).

(Písek, 071104-3.)